

Sade/CE

tüketim olgusu üzerine denemeler

Hüma Balcı

Özge Uğurlu

Filiz Otay Demir

İoanna Kuçuradi

Meltem Kuruyazıcı

Fikret Soner

Emre Arolat

Gazi Özdemir

Meltem Çiçek

Pelin Kesebir

İnal Aydınnoğlu

Ayşe Nil Kireççi

Nasuh Mahruki

Sade/ce

Hüma Balcı

Özge Uğurlu

Filiz Otay Demir

İoanna Kuçuradi

Meltem Doğan Kuruyazıcı

Fikret Soner

Emre Arolat

Gazi Özdemir

Meltem Çiçek

Pelin Kesebir

İnal Aydınolu

Ayşe Nil Kireçci

Ali Nasuh Mahruki

SADE/CE

Editör: Filiz Otay Demir

© Remzi Kitabevi, 2015

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Tasarım: Özge Ertoptamış (Emre Arolat Mimarlık)

Kapak tasarımı: Ömer Erduran

Düzeltili: Eylül Duru

Görseller: Emre Arolat Mimarlık Ofisi Arşivi

Sayfa 16'daki görsel (Tempusfugit)

Sayfa 52'deki görsel (Vladimir Nikulin)

ISBN 978-975-14-1693-3

BİRİNCİ BASIM: Kasım 2015

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Remzi Kitabevi A.Ş. basım tesisleri

100. Yıl Matbaacılar Sitesi, 196, Bağcılar-İstanbul

Sertifika no: 10648

- 7 önsöz
zafer kesebir
- 11 editörden
filiz otay demir

tanımlarken...

- 19 kapitalizm
hüma balcı
- 39 bir dönem tarifi
özge uğurlu

sistemin çatlakları

- 55 modern masallar
filiz otay demir
- 71 insan hakları ışığında tüketim toplumu
ioanna kuçuradi
- 83 ödün vermeden sisteme dahil olmak
meltem doğan kuruyazıcı
- 99 küresel gıda sisteminin kölesi miyiz?
fikret soner

bir de buradan bakalım

- 127 az bile çok mudur sahiden?
emre arolat
- 147 hayat rehberi
gazi özdemir
- 159 bir lokma, bir hırka
meltem çiçek

sistemden çıkış var mı?

- 179 nihai hedef: mutluluk
pelin kesebir
- 205 ben yoldan "gönüllü" çıktım
inal aydinoğlu
- 227 herkes biraz yavaşlayabilir mi?
ayşe nil kireçci
- 257 hayatın içinde kendi yerini aramak
nasuh mahruki

önsöz

zafer kesebir

Fazlası, daha fazlası, hep daha fazlasını istemek insanın doğasında mı var, yoksa çağımızın salgın bir hastalığı mı? Bunu bilmek zor. Ancak artan üretim, yaygınlaşan kitle iletişim araçları ve hızla yükselen pazarlama sektörü gibi faktörler tüketim girdabına çekilmeyi günümüz insanı için çok daha kolay kılmış durumda. Hemen her gün yeni ibadethanemiz olan AVM'lerden çıkıp tükettikçe daha da doyumsuz ve mutsuz hale gelen insanların arasına karışıyoruz. Estetikten yoksun koca beton yığınlarının arasındaki hayatlarımız ekolojiyi gittikçe bozuyor ve tatsız, boğucu bir şehircilik anlayışını sergiliyor. İnsanları ne olduğu belirsiz bir yaşama hapseden ve bunalımdan kurtulma adına bolca tüketmeye sevk eden bir sistemin içinde debelenip duruyoruz.

Söz konusu durumun nedeni, bir ölçüde kültürün bize ihtiyacımız olmayan şeyleri ihtiyacımızmış gibi sunmasında yatıyor. Günümüzde reklamlar her türlü arzumuzu tüketim yoluyla tatmin etmenin sadece bir hak değil, aynı zamanda bir ödev olduğunu bıkıp usanmadan tekrarlıyor. Bireysel emeklilik olsun, iç çamaşırı ya da seyahat olsun, satın alın diye bastırıyor reklamlar, satın alın çünkü hak ediyorsunuz, çünkü

siz buna layıksınız. Bir bakıma “mutluluk uğraşı” kişinin bir tüketici olarak doyum sağlamasına indirgenmiş oluyor. Bu tüketim kültürü sadece mal ve hizmet bazında da hissettirmiyor kendini. Yaşamın hızını artırıyor, hız arttıkça tatminsizlik ve buna bağlı olarak yine tüketim artırıyor. Her şey hızlı tüketiliyor, her şeyden çabuk sıkılıyor, “fast food” yemekler hızla yeniyor, kullan-at zihniyeti her şeye hâkim oluyor. Sevgiler, aşklar, arkadaşlıklar, dostluklar bile hızla tüketiliyor.

Liberal ekonominin önümüze sürdüğü tek yaşam biçimi olan “tüketin, tüketin, gene tüketin”e bağlılık gittikçe yaygınlaşırken, aynı anda bu yaşam biçiminden duyulan hoşnutsuzluk da yaygınlaşıyor. Modern hayatın sıkıcı, yorucu, boğucu, insana kendini yetersiz hissettiren düzeninde insanlık arayış içinde. Pek çoğumuz yaşadığımız stresli, koşuşturmalı, zaman fakiri hayatı sorguluyor, daha anlamlı, daha tatmin edici, ruhumuza, bedenimize ve de yaşadığımız gezegene daha iyi gelecek bir düzen kurmak istiyoruz. Özünde mutluluğu arıyoruz. Kitabevleri nasıl mutlu olunacağını anlatan kitaplarla dolup taşıyor. Mutluluk enstitüleri, kampları, kulüpleri, sınıfları, gezileri, atölyeleri, hatta inzivaları mevcut. Üniversitelerde mutluluk araştırma ve uygulama merkezleri açılıyor.

Sonuçta şu soru karşımıza çıkıyor: Eğer bizi mutlu etmiyorsa neden yanlış arzuları aşırı tüketim yoluyla tatmin etmeye bu denli çabalıyoruz? Neden “tüketim = haz” denklemi üzerinde yükselen mutluluk arayışı çağımızın en sarsılmaz inancı olmaya devam ediyor? Bir sistem dahilinde kurgulanmış bir hayatın figüranlığını yapıp senaryomuzu başkalarına yazdırıyor ve bunun farkında olmadan yaşıyoruz.

Dile getirmeye çalıştığımız duruma karşıt yorum ya da direniş olarak sade yaşam biçimi (simple living) denilen felsefe karşımıza çıkıyor. Sade yaşam kişinin istekleriyle değil ihtiyaçlarıyla şekillenen bir hayat tarzı olup felsefe, ilahiyat, kültür, sosyoloji, psikoloji, tıp, ekonomi, işletme, tasavvuf gibi farklı disiplinlerle yakından kesiştiği noktalar var. Neredeyse her çağda ve her medeniyette filozoflar, yazarlar, dini ve ruhani liderler sade yaşama özendiren mesajlar vermişlerdir. Sokrates’ten Hz. Muhammed’e, Leo Tolstoy’dan Mahatma Gandhi’ye pek

çok bilge isim abartılı tüketimle sağlam bir manevi hayatı bağdaştırmadıklarını ifade etmişlerdir.

Değerli akademisyen arkadaşım Prof. Dr. Filiz Otay Demir, önce tek başına yazmayı düşündüğü bu konuyu daha sonra değişik yönleriyle ele almaya karar verince, mesleğinde isim yapmış uzman, düşünür, akademisyen, mimar, işadamı gibi bu alanla doğrudan ya da dolaylı ilgili kişileri bir araya getirerek bu kitabın editörlüğünü yapmak gibi ağır bir görevi üstlenmiş oldu. Ortaya çıkan bu kitabın özelliği, “tüketim-mutluluk-sade yaşam” üçgeninin değişik yazarlarca ve çok çeşitli yönleriyle, çok kapsamlı ve zengin bir şekilde irdelenmiş olmasıdır.

Türkiye ülkeler arasındaki mutluluk sıralamalarında üzücü bir istikrarlılıkla hep çok altlarda çıkıyor. Ne dersiniz, elinizde tuttuğunuz kitap bizim mutluluk baremimize bir katkıda bulunabilir mi? Kim bilir belki de bulunur. Tüketim çılgınlığında mutlulukla ilintili bir yaşam biçimi varmış da bizim haberimiz mi yok? Ya da görmezden mi geliyoruz? Kendimizi kaptırdığımız bu yaşam girdabında biz ne yapıyoruz diye tekrar düşünmemiz gerekmiyor mu? Siz de bizim gibi gerektiğine inanıyorsanız, bu kitap tam size göre olabilir.

Ortak ve sevgiyle yürütülmüş bir çalışmanın ürünü olan bu kitabın meraklısının ihtiyacı olan bir boşluğu dolduracağı inancındayım. Filiz Hoca’nın editörlüğüne ve tüm yazarların eline sağlık diyerek iyi okumalar...

Eylül 2015, İstanbul

Prof. Dr. Zafer Kesebir

Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

editörden

filiz otay demir

Çocukluğumuzda hediye paketlerini özenle katlar ve tekrar kullanmak için saklardık. Gömlek yakaları ters çevrilir, gömlekler yenilenirdi. Çoraplar onarılır, trikolar örülür, ayakkabılara pençe yapılır ve neticede her eşyaya uzun süreli kullanım için hayat verilirdi. Ebeveynler ve eğitimciler, bizlere tutumlu olmanın önemini anlatırlardı. Sahip olduğu eşya aracılığıyla başkalarından üstün olmaya çalışmak da ayıplanırdı. Bugün ise o günler sanki hiç yaşanmamış gibi...

On yılı aşkın süredir tüketim olgusuyla bir şekilde kesişen pazarlama temelli dersler vermekteyim. Bu dersler, ağırlıklı olarak satın alma sürecindeki güdülenmeyi, daha doğrusu bu güdülenmeyi yaratacak strateji ve taktikleri ele almakta. Bir satranç oyununa benzettiğim bu stratejiler, tüketici zihnine nasıl ulaşılacağı ve oraya nasıl yerleşileceğinin yol haritalarını sunduğundan her zaman keyifli olmuştur, zira içinde hem rutini hem de yaratıcılığı barındırır. Yıllardır bu stratejilerin farklı detaylarını derslerimde coşkuyla anlatmanın yanında marka iletişiminin farklı yönlerini konu alan akademik çalışmalar yapmakta, projeler ve tezler de yönetmekteyim.

Bütün bunların sonunda “sade yaşam” konusunu neden dert edindiğimi merak ediyor olabilirsiniz. Aslına bakarsanız tüketim olgusuyla bu kadar haşır neşir olmak, süreç içerisinde etrafımdaki her şeyi bu bakış açısıyla yorumlamamı sağladı; insanları, olayları, hayatı, hatta kendimi... Daha genç bir akademisyen olduğum yıllarda sadece stratejilere odaklanır, başarılı iletişim taktiklerine hayranlık duyar ve öğrencilerimle bu örnekleri neşe içinde paylaşırdım. Bunu hâlâ yapıyorum. Ancak yıllar geçtikçe benim için pazarlamanın amaçları dışında kalan sofistike yönler de fazlasıyla ilgi çekici bir hale geldi. Bu bağlamdaki parçalar bir araya getirildiğinde gördüğüm tablo, tümüyle keyif ve mutluluk vermiyordu ve beni rahatsız eden çok şey vardı. Bir aylık kazancını hatta daha fazlasını vererek aldığı çantayı gururla taşıyan, “cool” görünmek için bütün konuşmalarında “trend” mekânlara değişen ve hatta bu mekânları sırf bu amaçla ziyaret eden, dostlar alışverişte görsün diye sosyal medyadan paylaşımlarda bulunup kişisel mahremiyetini hiçe sayan, restoranda yemeğini beklerken tüm dikkatini elindeki telefona çevirip karşısında oturan eşiyile ya da çocuğuyla iki laf edemeyen, ait olmadığı bir sosyal sınıfın üyesi olabilmek ya da öyle görünebilmek için absürd şeyler deneyen kişiler...

Hemen belirtmeliyim ki bu kitap “Hiçbir şey tüketmeyelim!” önerisi üzerine hazırlanmadı. Kitabımız, her şeyden önce okuyucunun tüketim olgusuna etraflıca bakmasını, sistemi ve sistemin dinamiklerini daha iyi anlamasını amaçladı. Ayrıca okuyucunun “Daha sade de yaşanabilir” fikri üzerine enine boyuna düşünmesi ve bunun için cesaret bulması üzerine kaleme alındı. Altını çizmek istediğim bir başka nokta ise bu kitapta anlatılan tüketim olgusunun sadece satın alma ve maddi kaynak tüketimi üzerinden ele alınmadığıdır. Eserde tüketim; zaman ve ilişki gibi daha soyut değerler üzerinden de yorumlanmıştır. Yalnızca satın alma alışkanlıklarımıza değil; zihnimizi, gündelik rutinlerimizi ve ilişkilerimizi de bu bakış açısıyla yeniden düzenlemeye duyduğumuz gerekliliğe de dikkat çekilmiştir.

Kolayca fark edildiği gibi “tüketim ve sadelik” konuları tek bir disiplinin sahiplenemeyeceği, mutlaka disiplinlerarası bir yaklaşımla çalışılması

gereken kendine has bir yapıya sahip. Felsefe, sosyoloji, psikoloji, teoloji, mimari, ekoloji ve ekonomi alanlarına yer vermemek mümkün değildir. Disiplinlerarası çalışmalara gönülden inanan bir akademisyen olarak bana en çok heyecan veren şey de buydu. Disiplinlerarası bir yaklaşımla tasarlanan kitabımız dört ana bölüm üzerine inşa edilerek detaylandırıldı. “Tanımlarken...” ana başlığı altında ekonomik sistem ve günümüz dünyasının sosyolojik ve psikolojik dinamikleri detaylı bir biçimde ortaya konuldu. “Sistemin Çatlakları” adlı ikinci ana bölümde insan haklarından beslenme alışkanlıklarına kadar tüketim toplumunun olumsuzlukları geniş bir perspektifte tartışıldı. Üçüncü sırada yer alan “Bir De Buradan Bakalım...” ana başlığı altında mimari, teoloji ve mistik alanlardaki sade yaşam vurgusu betimlendi. “Sistemden Çıkış Var mı?” sorusunu sorduğumuz son ana bölümde ise mutluluk olgusu tartışıldı. Ayrıca farklı disiplinlerin sade yaşam önerileri okuyucunun dikkatine sunuldu.

Birçok farklı alandan yazarın bir arada çalışmasını gerektiren bu kitabın var olma süreci de hayli keyifliydi. İlk iş, yazarlarımızı projede yer almaları için davet etmek ve katılımları için ikna etmektir. Neyse ki bölüm yazarlarımızın her biri fazlasıyla zarif, konu da fazlasıyla heyecan vericiydi ve kolaylıkla yola çıkabildik. Bölümlerin birbirini tamamlaması, benzer bir üslupla yazılması gibi konularda ortaklık sağlamak gerekiyordu ve bu hiç de kolay değildi. Çok kez bir araya gelmeye, beyin fırtınalarına ve pozitif enerjiye ihtiyacımız vardı ve buna bağlı olarak çalışmamızın mihenk taşı toplantılarımız, sürecin en önemli parçası ve yeni dostlukların edinildiği en keyifli bölümünü oluşturdu. Bu kadar sık bir araya gelerek verimli toplantılar yapmamış olsaydık kitabımızın omurgası böyle sağlam olamazdı. Bu nedenle teşekkürlerime toplantıları merkeze alarak başlamak istiyorum. Her toplantımızda bizleri büyük bir zarafetle ağırlayan ve pozitif enerjisiyle bu süreci huzurlu tamamlamamızı sağlayan İnal Aydınoglu’na, toplantılarımıza adeta kumandanlık eden ve ortak aklın oluşması için tüm yazarları kucaklayan kıymetli hocamız Prof. Dr. Zafer Kesebir’e teşekkür ediyorum.

Kitabı hak ettiği estetiğe ulaştıran tasarım, “Emre Arolat Mimarlık” sayesinde gerçekleştirilmiştir. Yüksek Mimar Emre Arolat’a hem Emre

Arolat Mimarlık tarafından aldığımız bu destek için hem de bölüm yazarı olarak kitapta yer aldığı için şükranlarımı sunuyorum.

Varlıklarıyla bizi onurlandıran, mütevazı yaklaşımlarıyla da cesaretlendiren kıymetli hocalarımız Prof. Dr. İoanna Kuçuradi'ye ve Prof. Dr. Gazi Özdemir'e ayrıca teşekkür ediyorum. Yazılarıyla kitabın vücut bulmasını sağlayan diğer yazarlarımız; Nasuh Mahruki'ye, Dr. Özge Uğurlu'ya, Dr. Pelin Kesebir'e ve Dr. Ayşe Nil Kireççi'ye; Maltepe Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı'nın sevgili doktora öğrencileri Meltem Doğan Kuruyazıcı'ya, Meltem Çiçek'e, Hüma Balcı'ya ve Fikret Soner'e özverili çalışmaları için teşekkür ediyorum.

Kitabımızı okuyucularla buluşturan Remzi Kitabevi'ne ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Kitaba başlarken kendisine ayırmam gereken zamandan çalmayacağıma dair ona söz vermiştim. Bu sözü hakkıyla tutamadığım halde her zaman neşesiyle beni motive eden sevgili kızım Nehir'e teşekkür ediyorum.

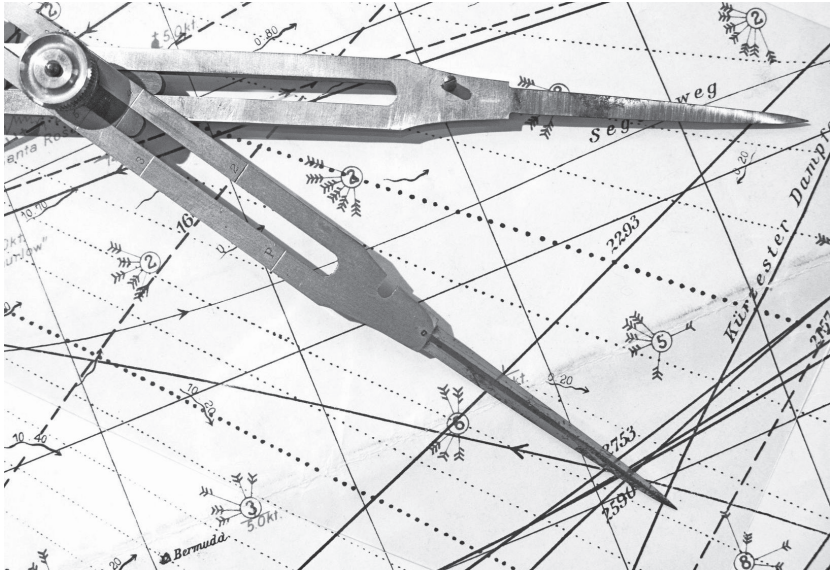
Heyecanla yürüttüğümüz uzun bir sürecin sonunda bu kitabın siz okuyucularımızın başucu kitabı ve gündelik hayat rehberi olması umuyla keyifli okumalar diliyorum.

Eylül 2015, İstanbul

Prof. Dr. Filiz Otay Demir

Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölüm Başkanı

tanımlarken...

Sade/CE

tüketim olgusu üzerine denemeler

Çocukluğumuzda
hediye paketlerini özenle katlar
ve tekrar kullanmak için saklardık.
Gömlek yakaları ters çevrilir,
gömlekler yenilenirdi.
Çoraplar onarılır, trikolar örülür,
ayakkabılara pençe yapılır ve neticede
her eşyaya uzun süreli kullanım için
hayat verilirdi.

....

Kitabımız; her şeyden önce okuyucunun
tüketim olgusuna etraflıca bakmasını,
sistemi ve sistemin dinamiklerini
daha iyi anlamasını amaçladı.
Ayrıca okuyucunun

daha sade de
yaşanabilir

fikri üzerine enine boyuna düşünmesi
ve bunun için cesaret bulması
üzerine kaleme alındı.

....

Filiz Otay Demir, Editör

